

Kuolismaa

Möhköstä itään kolmisenkymmentä kilometriä maantietä pitkin sijaitsi Koitajoen ja Kyläjärven välisessä niemessä Kuolismaan kylä. Kuolismaata on kutsuttu myös Lovenaksi tai Luovenaksi. Kylässä oli jo vuonna 1500 kolme taloa. Ivan Miihkailinpoika Hattu oli merkitty kirkonkirjoihin 1618, joten Kuolismaa tunnettiin Hattusten kylänä. Kylän ensimmäisiä luterilaisia olivat Kettuset. Kuolismaan rälssikylä oli laaja ja sen omistussuhteet olivat pitkään epämääräiset.

Iiri (Irinja) Timoskainen, Jakunvaaran toinen neveskä eli miniä, syöttää lasta sarvesta, jonka päässä on lehmän "nänni".



Ontronvaara

Ontronvaaran kukoistusaikaa oli 1500-luku. Vuonna 1589 tuolloin Vieksjärvenä tunnetussa kylässä oli 13 taloa. Suurin osa taloista oli Suuren Vieksjärven rannalla, osa oli siellä täällä läheisten pikkulampien ympärillä. Ontronvaaran kylä sijaitsi korkealla vaaralla. Maisemat joka suuntaan olivat vertaansa vailla. Vieksjärvi näkyi vaaran alla saarineen ja hiekkarantoineen. Kylän kerrottiin olevan muodoltaan kuin leivänselkä järveltä päin katsottuna. Möhköön oli matkaa vain kuusi kilometriä ja siellä hoidettiin esimerkiksi mylly- ja kauppa-asiat. Kalaa ja lakkoja riitti myytäväksikin asti.

Kiiskin perhettä Ontronvaarasta, 1921. Takana vas. Hanna Kiiski (myöh. Lyhykäinen) ja Helmi Kiiski (myöh. Kinnunen). Edessä Tiina Kiiski.



Vuottoniemi

Vuonna 1590 Vuottoniemen kylässä taloja oli peräti kuusitoista. Tämän jälkeen taloluku laski ja kylä ehti olla autiona 1700-luvulla. Vuottoniemen kylä sijoittui Vuottojärven ja lammen väliin jäävälle niemelle ja sen talot olivat karjalaiseen tapaan lähekkäin. Maitse kylään pääsi pohjoisesta. Hattuvaaraan oli matkaa talvitietä noin 30 km. Vuottoniemen ortodoksikylässä puhuttiin, kuten Liusvaarassakin, karjalan kieltä. Vuottoniemeläisillä oli sukulaisia Venäjän puolella rajakylissä Vongerinjärven ympärillä. Ennen sotia kylän kymmenestä talosta viittä asuttivat Potkoset. Ilomantsin viimeinen suurriistanmetsästäjä Feodor Maksimainen ja hänen veljensä Pedri elivät Vuottoniemellä. Pahkalammin vanhauskoisten luostari oli sijainnut kahdeksan kilometriä vanhan rajan suuntaan. Vuottoniemi oli vesireitin varrella, josta oli yhteys Koitajokeen.

Vuottoniemeläisen keskitalon emäntä jauhaa uutisrukiita käsikivillä. Jyrinän kerrotaan kuuluneen kauas.

